

Лукаш Скупейко

“СЛОВО І ЧАС”: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Свою історію журнал “Слово і Час” почав 1938 р., коли вийшов перший випуск Наукових записок Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР під назвою “Радянське літературознавство”. Звісно, таке гасло не було випадковим, бо то був час завершення ідеологічної “чистки” в середовищі української інтелігенції та остаточного утвердження “радянськості” в літературознавстві і критиці. Як друкований орган державної академічної установи часопис, по суті, був покликаний виражати офіційний погляд на літературу й літературний процес та виконувати роль ідейно-методологічного координатора. Тому й не дивно, що на його сторінках, а з 1957 р. він почав виходити періодично, публікувалися матеріали, які й утверджували, і накреслювали, і скеровували, і боролися, і викривали, і засуджували, і схвалювали...

Та минув час, і всі колись так ревно пильновані “принципи” й “методології” канули в небуття. А залишилося те, що насправді становить для науки непроминальну вартість – публікації архівних матеріалів, рукописної спадщини, листування, бібліографія, біобібліографічні довідки, хроніка літературного й наукового життя, покажчики періодичних видань, альманахів тощо. Водночас очевидне й інше: уважний читач на сторінках журналу неминуче знайде матеріали, які, будучи часто закамуфльованими “правильними” цитатами, і донині залишаються вагомим набутком українського літературознавства.

Наприкінці 1980-х років часопис починає змінювати свій курс, позбавляючись ідеологічної заангажованості та спрямовуючи свої погляди, власне, на літературу й український літературний процес – на ліквідацію “білих плям” у літературі, на творчість письменників “розстріляного відродження”, на переосмислення історико-літературного минулого загалом. Із заміною 1990 р. назви “Радянське літературознавство” на “Слово і Час” журнал відверто декларує зорієнтованість на національно-демократичні цінності, заявляє про свою безпосередню участь в утвердженні української державності, мови й духовності, національної самосвідомості. У тодішніх умовах повального занепаду української періодики він бере на себе функції загальнокультурного, національно-просвітницького видання. Крім науково-теоретичної проблематики, на його шпальтах з’являються матеріали, які торкалися також злободенних суспільно-політичних аспектів життя в Україні. Водночас набуває актуальності висвітлення науково-теоретичної проблематики, пошуків нових підходів в інтерпретації літературних явищ, засвоєння новітніх зарубіжних естетико-філософських систем і методик тощо. Часопис стає відкритим також для зарубіжних дослідників-україністів.

Із відродженням української періодики і з появою суспільно-політичних видань “Слово і Час” повертається у своє звичне річище. Проведене на сторінках журналу анкетування засвідчило, що наш читач зацікавлений насамперед у якомога повнішому висвітленні власне літературознавчої проблематики. Значний інтерес, зокрема, викликали публікації, присвячені обговоренню концепції нової академічної “Історії української літератури” у 12 томах. У дискусії, матеріали якої згодом були опубліковані у збірнику “Нова історія української літератури (теоретико-методологічні аспекти)” (К., 2005), узяли участь як науковці Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, так і університетські вчені.

Нині журнал “Слово і Час” набув значення загальноукраїнського науково-теоретичного часопису. “Географія” його прихильників – авторів і читачів – охоплює всі провідні літературознавчі осередки України, а також зарубіжних дослідників і передплатників. Наукова проблематика найрізноманітніша: теорія літератури, історія української і зарубіжних літератур, перекладознавство, літературне джерелознавство і текстологія, віршознавство, літературна критика, порівняльне літературознавство, питання шевченкознавства, бібліографія та ін. Своєрідним ноу-хау журналу стали публікації в рубриці “Осередки філології”, які знайомлять читачів з університетськими літературознавчими центрами України – авторами, тематикою досліджень, перспективами наукових пошуків. Це, зокрема, здобутки дослідників-філологів Бердянського, Львівського, Волинського (Східноєвропейського) університетів. Одна з останніх яскравих презентацій – праці науковців кафедри теорії літератури, компаративістики і літературної творчості Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, опубліковані в цьогорічному № 8 часопису.

І “географія” авторів, і розмаїтість наукової тематики свідчать про презентабельність журналу, віддзеркалюючи основні напрямки сучасної літературознавчої думки. Огляд публікацій за останніх п’ять років показує, що незмінно високою залишається зацікавленість дослідників літературою ХХ століття (понад 170 позицій), а також класичною українською літературою (158 позицій, у т. ч. 78 статей із шевченкознавства). Деяко менше публікацій із проблем теорії літератури та порівняльного літературознавства (у сукупності понад 70 позицій). У рубриках “Час теперішній” і “Літературна критика” надруковано 132 статті, що засвідчує хоч порівняно невисокий, але достатньо стабільний інтерес науковців до питань сучасного літературного процесу та їх відображення на сторінках журналу. Як вагомий набуток часопису слід розглядати публікацію рецензій та матеріали рубрики “Наші презентації”. У сукупності вони нараховують майже 500 позицій, і це виразно вказує на активну роль журналу в координації наукових пошуків.

